

Milan Kindl, Ondřej David: Úvod do práva životního prostředí: soukromoprávní aspekty ochrany životního prostředí

Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 223 str.
(vysokoškolská učebnice)

Kateřina Bořecká*

Na úvod bych ráda předeslala, že jsem si vědoma toho, že má recenze nebude ani zdaleka tak vtípně a zajímavě podaná jak se podařilo oběma autorům zpracovat tuto publikaci. Jen málokterou učební pomůcku (jak sami autoři tuto publikaci nazývají) jsem přečetla s takovým nadšením, a jen zřídka kdy mne upřímně zamrzelo, že odborná kniha nemá o pár stránek víc.

Autoři v úvodu sami upozorňují, že jde o velmi stručnou učební pomůcku, která podává výklad soukromoprávních institutů ochrany životního prostředí. Tato publikaci je, jak se dočteme hned v úvodu, o rozdílu mezi právem soukromým a veřejným, o řadě institutů soukromého práva a o soukromoprávní ochraně životního prostředí, není však o ochraně životního prostředí v obvyklém, tedy veřejnoprávním pojetí.

Podle mého názoru je tato publikace i o něčem jiném, o materii nepříliš populární mezi většinou studentů, probírané v rámci teorie práva, je o logice v právu, o způsobu právního myšlení, o výkladu práva, a o tom, jaké myšlenkové pochody nesmí dobrý právník opominout. Na mnoha místech této publikace uvádí autoři nutnost použití či nepoužití argumentum ad absurdum, analogie apod.

Obrovským přínosem této publikace jsou citace odkazující nejen na odbornou literaturu notoricky známou, ale i na judikaturu, odborné články, ale i historické prameny právní úpravy. Autoři vyjadřují k jednotlivým problémům svůj postoj, případně sympatie s názory jiných odborníků, ale činí tak nenásilným způsobem a nechávají prostor pro vytvoření vlastního pohledu čtenáře. Stejně jako nenásilným způsobem

* Mgr. Kateřina Bořecká, doktorandka katedry Práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity

nutí i minimálně věci znalého čtenáře se zamyslet nad základními myšlenkami a procesy v právu. Autoři se zdaleka vyhýbají pouhému konstatování faktů. Plně se ztotožňují s jejich názorem, že studium práva není jen o bezduchém biflování něčeho, co se stejně za pár let (někdy i za pár týdnů) změní, ale o pochopení. V tomto duchu je tato publikace koncipována. A podle slov jednoho z autorů na straně 125 této publikace „může laskavý čtenář zjistit, že si lze v zákoně přečíst něco, co stejně neplatí, a může pochopit, proč tomu tak je“. To, že studium práva není jen o biflování, a že se toto konstatování dostalo již i do učební pomůcky, je pro mne osobně velmi důležité, protože celé své nedávno zakončené studium jsem se potýkala s vtipy o učením se telefonního seznamu, o neschopnosti analyticko-matematického myšlení příslušníků právnické profese apod.

Pozitivně rovněž hodnotím úsměv vyvolávající, ale mnohdy velmi praktické, podtituly či upozornění pod názvy jednotlivých kapitol určené zejména studentům, kteří se například dozví, které otázky se jim budou hodit pro přípravu ke zkoušce z kterého předmětu.

Tato publikace je členěna na dvě části (na více místech knihy autoři poukazují na to, že rubrika neboli název slouží jen orientaci v předpise a sama nemá žádný normativní význam), a to na část „Životní prostředí v soukromém právu“ a „Nástroje soukromoprávní ochrany životního prostředí“. Systematika této publikace je přehledná, jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují, a pokud tomu tak není, tak na konci kapitoly je odkaz na navazující problematiku na jiném místě publikace. Autorem textu o náhradě škody je JUDr. Ondřej David, zbývající text napsal JUDr. Milan Kindl, CSc.

Celou práci se prolíná zdůraznění velkého významu dualismu práva soukromého i veřejného pro teorii i praxi. V této kapitole o rozdělení práva veřejného a soukromého mne zaujala myšlenka, že charakteristickým rysem současné doby je vyhasínání jiných normativních systémů a naopak expanze práva, se kterou se plně ztotožňuji, ale neshledávám v tomto trendu žádné pozitivum. Zajímavá je kapitola o publicizaci práva, kde autor neváhá jít tak daleko a tvrdit, že veřejnoprávní prvky sílí v pracovním právu natolik, že je již zřejmě nelze považovat za odvětví soukromého práva. Tato myšlenka je výzvou k polemice, která by si vyžádala širší prostor.

Po výkladu o dualismu práva a jeho významu pro teorii i praxi se autor podle logické systematiky dostává ke konstatování toho, že složky životního prostředí jsou věcmi a k podrobnému výkladu o tom, co to vlastně věci v právním smyslu jsou. Poukazuje na zastaralé dělení na věci hmotné a nehmotné, věnuje se kritériu užitečnosti, přičemž si na straně 51 tiše povzdechne nad trestním právem, podle jehož vědy není věcí ani sluneční energie, ani neupotřebitelný odpad. V tomto směru se dále věnuje problematice definice odpadu, přičemž poukazuje na překonání definice užitečnosti.

V dalším výkladu opět nalézáme podnět k zamyšlení nad nevhodnou právní úpravou, dle níž nejsou části těla, ani orgány věcmi, ač je více než jasné, že se současným rozvojem vědy je v budoucnu nevyhnutelné přiznat odděleným částem těla režim věcí nebo režim podobný.

Výklad o zvířatech a jejich chovu je doplněn ještě o dva exkursy na konci kapitoly, a to exkurs holubí a mývalí. Na tomto místě bych jen doporučila si přečíst dech vyrážející konstrukci, kterou autor uvádí na straně 66 ohledně vlastnictví nebezpečných druhů zvířat, autor zde upozorňuje na velmi nepovedený prováděcí předpis k zákonu o ochraně zvířat proti týrání.

Velmi zajímavá a důležitá je kapitola o účelu výkladu o různých kategoriích věcí. Pro většinu studentů je podle mého názoru otázka dělení věcí natolik jasná a jednoduchá, že její podrobnější zkoumání je nadbytečné, v této kapitole je však zcela jasně demonstrován velký význam a nutnost pochopení kategorizace věcí.

Podrobný výklad je věnován problematice dělení věcí na movité a nemovité, což je ve vztahu k ochraně životního prostředí dělení nejdůležitější. Autor upozorňuje na problematickou konstrukci v zákoně o vodách, který stanovuje, že povrchové ani podzemní vody nejsou příslušenstvím pozemku ve vztahu ke skutečnosti, že pozemek je trojrozměrný. Velmi vtipně je autorem glosována i důvodová zpráva k vodnímu zákonu. Nedá mi než citovat část poznámky 4) na straně 96: „existují dokumenty, které by student bez varování měl číst až po promoci, jinak jej zcela pomatou.“

Další kapitoly podrobně řeší otázky příslušenství a součástí věcí a samostatná kapitola je věnována res extra commercium, přičemž je poukázáno na nevýhodný režim ve vztahu k vodám. V této souvislosti se na straně 120 autor vrací k důvodové zprávě k zákonu o vodách a zdůrazňuje, „že není názorem zákonodárce, ale jen předkladatele právní úpravy, ale i tak by ji bylo dobře někde hluboko zakopat, aby ji naši potomci nenašli, neboť na několika málo řádcích rozvrací ustálenou teorii věcných práv takovým způsobem, o kterém by se vědomostmi nepolíbenému a od zkoušky s ostudou vyháněnému studentovi práv mohlo jen zdát.“ Autor nás seznamuje s překvapivou informací, že se vodní toky staly výhradním majetkem státu až zákonem č. 100/1960 Sb. dále se věnuje historickému vývoji vlastnického práva k vodám a upozorňuje na zvláštní právní režim vod mineralizovaných, které jsou vyhrazeným nerostem a jsou tedy výhradním vlastnictvím státu.

Zákon o vodách není jediným zákonem, který si bere autor tzv. na paškál, absurdním výkladem zákona o myslivosti přivede některého čtenáře možná až k slzám (otázkou je, jestli bude slzet smíchy při představě myslivce lovcího v zoologické zahradě mývaly, či jestli spláče nad tím, jaké mohou být zákony).

Ještě před holubím a mývalím exkursem, které uzavírají první část publikace, je uvedeno shrnutí toho, co bylo doposud řečeno, tedy to, že v soukromém prá-

vu lze chránit životní prostředí prostřednictvím ochrany věcí, a to nástroji ochrany vlastnictví, která je zajišťována právem sousedským a úpravou institutu náhrady škody, obě tyto materie jsou upraveny v části druhé této publikace.

Část druhá, jak již bylo řečeno, se zabývá nástroji soukromoprávní ochrany práva životního prostředí, čtenář se dozvídá o tom, že kromě přímých nástrojů ochrany existují i nástroje nepřímé, které lze použít, pokud stav životního prostředí ohrožuje život a zdraví, a jsou jimi náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Toto upozornění je velmi důležité i vzhledem k mnohdy zúženému chápání pojmu ochrana osobnosti.

Opět na příkladu vod poukazuje autor na některé problémy s náhradou škody ve vztahu ke složkám životního prostředí, zabývá se i nevhodnou konstrukcí vod jako *res extra commercium*, protože právě vzhledem k tomuto jejich právnímu charakteru nelze uplatňovat náhradu škody, dojde-li k jejich znečištění.

Za pozornost jistě stojí i pojednání o publicizaci sankčního prostředí. Je zde vysloven názor, že se z lidí stávají jen pasivní diváci, jejichž postavení zcela vylučuje motivační působení sankcí. Zjednodušeně řečeno v tomto prostředí není motivace lidově řečeno „udávat“, když z toho udávající nic nemá. Sporná je totiž i oznamovací povinnost, proto lze dovodit, že situace by byla vždy jiná, pokud by šlo o věc ve vlastnictví určité osoby.

Problematické nástupnictví ve veřejném právu demonstuje autor na více než zarážejícím příkladu na straně 151, který zdaleka není absurdní, za vlasy přitaženou konstrukcí, ale zcela reálným případem, který opírá i o určitou polemiku se závěry uvedenými v nálezech a usneseních Ústavního soudu citovaných pod poznámkou č. 7 této kapitoly.

Kapitola pojednávající o vlastnictví a jeho ochra-

ně předkládá rozbor vlastnického práva, sousedských vztahů a možné ochrany vlastnictví prostřednictvím žalob, včetně možného využití reinvikační žaloby pro ochranu životního prostředí.

Následuje pojednání o náhradě škody, jejímž autorem je JUDr. Ondřej David. Zde bych upozornila na možné téma k debatě, a to zda je či není životní prostředí jinou majetkovou hodnotou, autor zastává názor, že stále platí, že životní prostředí v soukromém právu vystupuje jako souhrn věcí v právním smyslu. Výklad o náhradě škody je podrobný a srozumitelný, zvlášť je rozebrána odpovědnost dle § 420a, odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným, což je důležité ustanovení ve vztahu k ochraně životního prostředí, a odpovědnost způsobená provozem dopravních prostředků. Samostatná pozornost, stejně jako v klasických učebnicích občanského práva je zde věnována okolnostem vylučujícím protiprávnost.

Domnívám se, že jde o velmi zdařilou publikaci, kterou bych doporučila nejen nadšencům, kteří se hodlají věnovat právu životního prostředí. Jen mne opravdu zarazilo, že tato učební pomůcka je určena pro studenty prvního semestru prvního ročníku Právnické fakulty Západočeské univerzity pro výuku povinně volitelného předmětu Úvod do práva životního prostředí, protože studenti studiem práva ještě pramálo dotčení se zde dozívají o složitosti výkladu práva, o komplikovanosti a mnohdy nedokonalosti zákonů, o tom, že opravdu nelze právní předpisy jen přečíst, případně se nejdůležitější paragrafy naučit nazpaměť, ale je třeba, tedy pokud mají ambice být dobrými právníky, i logicky myslet, chápat širší souvislosti a mít cit pro výklad jednotlivých ustanovení. Na druhou stranu, pokud toto pochopí hned na začátku svého studia, pomůže jim to nejen úspěšně dosáhnout titulu Magistr práv, ale i být dobrým právníkem.